

M. TVLLII CICERONIS

PRO

P. Q V I N T I O, ORATIO PRIMA.

QVAE res in civitate duæ plurimum pos-
sunt, hæ contra nos ambæ faciunt in hoc
tempore, summa gratia, & eloquentia: qua-
rum alteram, C. Aquilli, vereor, alteram
metuo. Eloquentia Q. Hortensii ne me in
dicendo impediatur, non nihil commoveor: gra-
tia Sex. Nævii ne P. Quintio noceat, id vero
non mediocriter pertimesco. Neque hoc tan-
topere querendum videretur, hæc summa in
illis esse, si in nobis essent saltem mediocria.
verum ita se res habet, ut ego, qui neque
usu satis, & ingenio parum possum, cum pa-
trono disertissimo comparer: P. Quintius,
cui tenues opes, nullæ facultates, exiguæ
amicorum copiæ sunt, cum adversario gra-
tiosissimo contendat. Illud quoque nobis ac-
cedit incommodum, quod M. Junius, qui
hanc causam, Aquilli, aliquoties apud te egit,
homo & in aliis causis exercitatus, & in hac
multum, & sæpe versatus, hoc tempore abest,
nova legatione impeditus: & ad me ventum
est, qui, ut summa haberem cetera, tempo-

ris quidem certe vix satis habui, ut rem tan-
 tam, tot controversiis implicatam, possem
 cognoscere. Ita, quod mihi consuevit in ce-
 4 teris causis esse adjumento, id quoque in hac
 causa deficit. nam quo minus ingenio possum,
 subsidio mihi diligentiam comparavi; quæ
 quanta sit, nisi tempus & spatium datum sit,
 intelligi non potest. Quæ quo plura sunt,
 C. Aquilli, eo te, & hos, qui tibi in consilio
 adsunt, meliori mente nostra verba audire
 oportebit; ut multis incommodis veritas de-
 bilitata, tandem æquitate talium virorum re-
 creetur. Quod si tu iudex nullo præsidio fuis-
 5 se videbere, contra vim & gratiam, solitudi-
 ni atque inopiæ: si apud hoc consilium ex
 opibus, non ex veritate causa pendetur; pro-
 fecto nihil est jam sanctum atque sincerum in
 civitate; nihil, quod humilitatem cujusquam,
 gravitas & virtus iudicis consoletur. Certe
 aut apud te, & eos, qui tibi adsunt, veritas
 valebit: aut ex hoc loco repulsa vi & gratia,
 locum, ubi consistat, reperire non poterit.
 Non eo dico, C. Aquilli, quo mihi veniat
 2 in dubium tua fides & constantia, aut quo
 non in his, quos tibi advocasti, viris electis-
 simis civitatis, spem summam habere P. Quin-
 6 tius debeat. Quid ergo est? Primum magni-
 tudo periculi summo timore hominem afficit,

quod uno iudicio de fortunis omnibus decernit: idque dum cogitat, non minus sæpe ei venit in mentem potestatis, quam æquitatis tuæ; propterea quod omnes, quorum in alterius manu vita posita est, sæpius illud cogitant, quid possit is, cuius in ditione ac potestate sunt, quam, quid debeat facere. Deinde habet adversarium P. Quintius verbo Sex. Nævium; re vera, huiusce ætatis homines disertissimos, fortissimos, ornatissimos nostræ civitatis, qui communi studio, summis opibus Sex. Nævium defendunt: si id est defendere, cupiditati alterius obtemperare, quo is facilius, quem velit, iniquo iudicio opprimere possit. Nam quid hoc iniquius, aut indignius, C. Aquilli, dici, aut commemorari potest, quam me, qui caput alterius, famam, fortunamque defendam, priore loco causam dicere: cum præsertim Q. Hortensius, qui hoc iudicio partes acusatoris obtinet, contra me sit dicturus, cui summam copiam facultatemque dicendi natura largita est? Ita fit, ut ego, qui tela depellere & vulneribus mederi debeam, tum id facere cogar, cum etiam telum adversarius nullum jecerit; illis autem id tempus impugnandi detur, cum & vitandi illorum impetus potestas adempta nobis erit; &

si qua in re, id quod parati sunt facere, falsum crimen quasi venenatum aliquod telum jecerint, medicinae faciendae locus non erit.

9 Id accidit praetoris iniquitate & injuria: primum quod contra omnium consuetudinem, judicium prius de probro, quam de re, maluit fieri: deinde, quod ita constituit idipsum judicium, ut reus, antequam verbum accusatoris audisset, causam dicere cogeretur; quod eorum gratia & potentia factum est, qui, quasi sua res aut honos agatur, ita diligenter Sex. Nævii studio & cupiditati morem gerunt; & in ejusmodi rebus opes suas experiuntur, in quibus, quo plus propter virtutem nobilitatemque possunt, eo minus,

10 quantum possint, debent ostendere. Cum tot tantisque difficultatibus affectus atque afflictus, in tuam, C. Aquilli, fidem, veritatem, misericordiam P. Quintius confugerit: cum adhuc ei, propter vim adversariorum, non jus par, non agendi potestas eadem, non magistratus æquus reperiri potuerit: cum ei, summam per injuriam, omnia inimica atque infesta fuerint; te, C. Aquilli, vosque, qui in consilio adestis, orat atque obsecrat, ut multis injuriis jactatam atque agitatum æquitatem, in hoc tandem loco consistere & con-

firmari patiamini. Id quo facilius facere pos-³
 fitis, dabo operam, ut a principio, res quem-¹¹
 admodum gesta & contracta sit, cognoscatis.

C. Quintius fuit P. Quintii hujus frater ;
 sane ceterarum rerum paterfamilias & pru-
 dens & attentus, una in re paullo minus con-
 sideratus, qui societatem cum Sex. Nævio fe-
 cerit, viro bono, verumtamen non ita insti-
 tuto, ut jura societatis & officia certi patris-
 familias nosse posset: non quo ei deesset in-
 genium: (nam neque parum facetus scurra
 Sex. Nævius, neque inhumanus præco est
 umquam existimatus.) Quid ergo est? Cum
 ei natura nihil melius quam vocem dedisset,
 pater nihil præter libertatem reliquisset; vo-
 cem in quæstum contulit: libertate usus est,
 quo impunius dicax esset. Quare quod so-¹²
 cium tibi eum velles adjungere, nihil erat,
 nisi ut in tua pecunia condisceret, qui pecu-
 niæ fructus esset. tamen inductus consuetu-
 dine ac familiaritate Quintius fecit, ut dixi,
 societatem earum rerum, quæ in Gallia com-
 parabantur. Erat ei pecuaria res ampla, &
 rustica, sane bene culta & fructuosa. Tol-
 litur ab atriis Liciniis, atque a præconum
 confessu in Galliam Nævius, & trans Alpes
 usque transfertur. Fit magna mutatio loci,

non ingenii. Nam, qui ab adolescentulo
quæstum sibi instituisset sine impendio; post-
eaquam nescio quid impendit, & in commu-
ne contulit, mediocri quæstu contentus esse
13 non poterat. Nec mirum, si is, qui vocem
venalem habuerat, ea, quæ voce quæsierat,
magno sibi quæstui fore putabat. Itaque her-
cule haud mediocriter de communi, quidquid
poterat, ad se in privatam domum sevocabat.
qua in re ita diligens erat, quasi ii, qui ma-
gna fide societatem gererent, [arbitrium] pro
socio condemnari solerent. Verum his de rebus
non necesse habeo dicere ea, quæ me P. Quin-
tius cupit commemorare: tametsi causa postu-
lat, tamen, quia postulat, non flagitat, præteri-
4 bo. Cum annos jam complures societas esset,
14 & cum sæpe suspectus Quintio Nævius fuisset,
neque ita commode posset rationem reddere
earum rerum, quas libidine, non ratione gesse-
rat; moritur in Gallia Quintius, cum adesset
Nævius, & moritur repentino. heredem te-
stamento reliquit hunc P. Quintium; ut, ad
quem summus mœror morte sua veniebat, ad
eundem summus honos quoque perveniret.
15 Quo mortuo, nec ita multo post in Galliam
proficiscitur Quintius. Ibi cum isto Nævio
familiariter vivit. annum fere una sunt, cum

& de societate inter se multa communicarent,
 & de tota illa ratione atque re Gallicana: ne-
 que interea verbum ullum interposuit Næ-
 vius, aut societatem sibi quidpiam debere,
 aut privatim Quintium debuisse. Cum æris
 alieni aliquantulum esset relictum, quibus
 nominibus pecuniam Romæ curari oporteret;
 auctiōnem in Gallia P. hic Quintius Narbone
 se facturum esse proscribit earum rerum, quæ
 ipsius erant privatæ. Ibi tum vir optimus, 16
 Sex. Nævius, hominem multis verbis deter-
 ret, ne auctiōnetur: eum non ita commode
 posse eo tempore, quæ proscripsisset, ven-
 dere. Romæ sibi nummorum facultatem es-
 se, quam, si saperet, communem existima-
 ret, pro fraterna illa necessitudine, & pro
 ipsius affinitate. Nam P. Quintii consobri-
 nam habet in matrimonio Nævius, & ex ea
 liberos. Quia, quod virum bonum facere
 oportebat, id loquebatur Nævius; credidit
 Quintius, eum, qui orationem bonorum imi-
 taretur, facta quoque imitaturum, auctiō-
 nem velle facere desistit: Romam proficisci-
 tur: decedit ex Gallia Romam simul Nævius.
 Cum pecuniam C. Quintius P. Scapulæ de- 17
 buisset; per te, C. Aquilli, decedit P. Quin-
 tius, quod liberis ejus dissolveret. Hoc eo

per te agebatur, quod propter ærariam rationem non satis erat in tabulis inspexisse, quantum deberetur, nisi ad Castoris quæsisset, quantum solveretur. Decidis statuisque tu, propter necessitudinem, quæ tibi cum Scapulis est, quid iis ad denarium solveretur. Hæc omnia Quintius agebat, auctore
 5 & consuatore Nævio. Nec mirum, si ejus
 18 utebatur consilio, cujus auxilium sibi paratum putabat. non modo enim pollicitus erat in Gallia; sed Romæ quotidie, simul atque sibi hic annuisset, numeraturum se dicebat. Quintius porro istum posse facere videbat; debere intelligebat: mentiri, quia causa, cur mentiretur, non erat, non putabat. quasi domi nummos haberet, ita constituit Scapulis se daturum. Nævium certiolem facit:
 19 rogat ut curet, quod dixisset. Tum iste vir optimus (vereor, ne se derideri putet, quod iterum jam dico, optimus,) qui hunc in summas angustias adductum putaret; ut eum suis conditionibus in ipso articulo temporis adstringeret, affem sese negat daturum, nisi prius de rebus rationibusque societatis omnibus decidisset; & scisset, sibi cum Quintio controversiæ nihil futurum. Posterius, inquit, ista videbimus, Quintius: nunc hoc ve-

lim cures (si tibi videtur) quod dixisti. Ne-
 gat se alia ratione facturum, quod promissif-
 set: non plus sua referre, quam si, cum au-
 ctionem venderet, domini jussu, quippiam
 promississet. Destitutione illa perculsus Quin- 20
 tius, a Scapulis paucos dies aufert: in Gal-
 liam mittit, ut ea, quæ proscrisperat, veni-
 rent: deteriore tempore absens auctionatur:
 Scapulis difficiliore conditione dissolvit. Tunc
 appellat ultro Nævium, ut, quoniam suspi-
 caretur, aliqua de re fore controversiam, vi-
 deret, ut quam primum, & quam minima
 cum molestia tota res transigeretur. Dat iste 21
 amicum M. Trebellium: nos communem ne-
 cessarium, qui istius domi erat educatus, &
 quo utebatur iste plurimum, propinquum
 nostrum, Sex. Alphenum. Res convenire
 nullo modo poterat: propterea quod hic me-
 diocrem jacturam facere cupiebat; iste me-
 diocri præda contentus non erat. Itaque ex 22
 eo tempore res esse in vadimonium cœpit.
 Cum vadimonia sæpe dilata essent, & cum
 aliquantum temporis in ea re esset consum-
 tum, neque quidquam profectum esset: venit
 ad vadimonium Nævius. Obsecro, C. Aquilli, 6
 vosque, qui adestis in consilio, ut diligenter
 attendatis, ut singulare genus fraudis, &

novam rationem insidiarum cognoscere possi-
23 tis. Ait, se auctionatum esse in Gallia: quod
sibi videretur, se vendidisse: curasse, ne
quid sibi societas deberet: se jam neque va-
dari amplius, neque vadimonium promitte-
re. si quid agere secum velit Quintius, non
recusare. Hic, cum rem Gallicanam cupe-
ret revisere, hominem in præsentia non va-
datur. ita sine vadimonio disceditur. Dein-
de Romæ dies xxx fere Quintius commora-
tur. cum ceteris, quæ habebat, vadimonia
differt, ut expeditus in Galliam proficisci pos-
24 set. proficiscitur. Roma egreditur ante diem
ii Kalend. Februarii, Scipione & Norbano Coss.
Quæso, ut eum diem memoriæ mandetis.
L. Albius, Sex. filius, Quirina, vir bonus, &
cum primis honestus, una profectus est. Cum
venissent ad Vada Volaterrana quæ nominan-
tur, vident per familiarem Nævii, qui ex Gal-
lia pueros venales isti adducebat, L. Publi-
cium, qui, ut Romam venit, narrat Nævio,
quo in loco viderit Quintium. quod nisi ex
Publicio narratum Nævio esset, non tam cito
25 res in contentionem venisset. Tum Nævius
pueros circum amicos dimittit: ipse suos ne-
cessarios ab atriis Liciniis & a faucibus ma-
celli corrogat, ut ad tabulam Sextiam sibi ad-

sint hora secunda postridie. veniunt frequen-
tes. testificatur iste, P. QUINTIVM NON
STITISSE, ET SE STITISSE: tabulæ
maximæ signis hominum nobilium consignan-
tur: disceditur. postulat a Burrieno prætore
Nævius, ut ex edicto bona possidere liceat.
Jussit bona proscribi ejus, quicum familiari-
tas fuerat, societas erat, affinitas, liberis
istius vivis, divelli nullo modo poterat. Qua²⁶
ex re intelligi facile potuit, nullum esse of-
ficiam tam sanctum atque sollemne, quod
non avaritia comminuere atque violare so-
leat. Etenim si veritate, amicitia, fide so-
cietas, pietate propinquitatis colitur; necesse
est, iste, qui amicum, socium, affinem, fa-
ma ac fortunis spoliare conatus est, vanum
se, & perfidiosum, & impium esse fateatur.
Libellos Sex. Alphenus, procurator P. Quin-²⁷
tii, familiaris & propinquus Sex. Nævii, de-
jicit: servulum unum, quem iste prehenderat,
abducit: denunciat, sese procuratorem esse:
istum, æquum esse, famæ fortunisque P.
Quintii consulere, & adventum ejus expecta-
re. quod si facere nolit, atque imbiberit ejus-
modi rationibus illum ad suas condiciones per-
ducere, sese nihil precari; &, si quid agere
velit, iudicio defendere. Hæc dum Romæ²⁸

geruntur, Quintius interea contra jus, con-
 fuetudinem, edicta prætorum, de saltu agro-
 que communi a servis communibus vi detru-
 7 ditur. Existima, C. Aquilli, modo & ratio-
 ne omnia Romæ Nævium fecisse, si hoc,
 quod per litteras istius in Gallia gestum est,
 recte atque ordine factum videtur. Expul-
 sus atque ejectus e prædio Quintius, accepta
 insigni injuria, confugit ad C. Flaccum impe-
 ratorem, qui tum erat in provincia: quem,
 ut ipsius dignitas poscit, honoris gratia no-
 29 mino. Is eam rem, quam vehementer vindi-
 candam putarit, ex decretis ejus poteritis
 cognoscere. Alphenus interea Romæ cum
 isto gladiatore vetulo quotidie pugnabat. ute-
 batur populo sane suo, propterea, quod [iste]
 caput petere non desinebat. Iste postulabat,
 ut procurator judicatum solvi satisfidaret. ne-
 gat Alphenus, æquum esse, procuratorem
 satisfidare, quod reus satisfidare non deberet, si
 ipse adesset. Apellantur tribuni: a quibus
 cum esset certum auxilium petatum, ita ta-
 men disceditur, ut idibus Septembribus P.
 Quintium fisci Sex. Alphenus promitteret.
 8 Venit Romam Quintius: vadimonium ficit.
 3° Iste, homo acerrimus, bonorum possessor,
 expulfor, ereptor, annum & sex menses ni-
 hil

nihil petit: quiescit: conditionibus hunc, quo-
 ad potest, producit: a Cn. Dolabella denique
 prætoris postulat, ut sibi Quintius iudicatum
 solvi satisfidat, ex formula, QVOD AB EO
 PETAT, QVONIAM EJVS, EX EDI-
 CTO PRAETORIS, BONA DIES XXX.
 POSSESSA SINT. non recusabat Quintius,
 quin ita satisfidare juberet, si bona possessa es-
 sent ex edicto. Decernit: quam æquum,
 nihil dico: unum hoc dico, novum: & hoc
 ipsum tacuisse mallet, quoniam utrumque
 quivis intelligere potuisset. jubet P. Quin-
 tium sponsonem cum Sex. Nævio facere aut
 satisfidare. SI BONA SUA EX EDICTO
 P. BURRIENI PRAETORIS DIES XXX
 POSSESSA ESSENT. Recusabant, qui
 aderant tum Quintio. demonstrabant, de re
 iudicium fieri oportere, ut aut uterque inter
 se, aut neuter satisfidaret: non necesse esse
 famam alterius in iudicium venire. Clama-
 bat porro ipse Quintius, sese idcirco nolle
 satisfidare, ne videretur iudicasse, bona sua ex
 edicto possessa esse. sponsonem porro si istius-
 modi faceret, se (id quod nunc evenit) de
 capite suo priore loco causam esse dicturum.
 Dolabella (quemadmodum solent homines no-
 biles, seu recte, seu perperam facere cœpe-

runt, ita in utroque excellunt, ut nemo nostro loco natus assequi possit) injuriam facere fortissime perseverat: aut satisfacere, aut spon-
 9 sionem jubet facere; & interea recusantes
 32 nostros advocatos acerrime submoveri. Con-
 turbatus sane discedit Quintius: neque mi-
 rum, cui hæc optio tam misera, tamque ini-
 qua daretur, ut aut ipse se capitis damnaret,
 si satisfacisset: aut causam capitis, si spon-
 sionem fecisset, priore loco diceret. Cum in
 altera re causæ nihil esset, quin secus judi-
 caret ipse de se; quod iudicium gravissimum
 est: in altera spes esset ad talem tamen vi-
 rum iudicem veniendi, unde eo plus opis
 auferret, quo minus attulisset gratiæ, spon-
 sionem facere maluit: fecit: te iudicem, C.
 Aquilli, sumsit: ex sponso egit. In hoc sum-
 ma iudicii, causaque tota consistit.

33 Iudicium esse, C. Aquilli, non de re pecunia-
 ria, sed de fama fortunisque P. Quintii vides.
 Cum majores ita constituerint, ut qui pro capi-
 te diceret, is posteriore loco diceret; nos inau-
 dita criminatione accusatorum, priore loco cau-
 sam dicere intelligis: eos porro, qui defendere
 consuerunt, vides accusare; & ea ingenia con-
 verti ad perniciem, quæ antea versabantur in
 salute atque auxilio ferendo. Illud etiam re-
 stiterat, quod hesterno die fecerunt, ut te in

jus adducerent, ut nobis tempus, quam diu
 diceremus, præstitueres: quam rem facile a
 prætore impetrassent, nisi tu, quod esset tuum
 jus & officium, partesque docuisses. Neque
 nobis adhuc, præter te, quisquam fuit, ubi
 nostrum jus contra illos obtineremus: neque
 illis umquam satisfuit illud obtinere, quod pro-
 bari omnibus posset. Ita sine injuria poten-
 tiam levem atque inopem esse arbitrantur.
 Verum quoniam tibi instat Hortensius, ut IO
 eas in consilium: a me postulat, ne dicen-³⁴
 do tempus absumam: queritur, priore pa-
 trono causam defendente, numquam perora-
 ri potuisse: non patiar, istam manere suspi-
 cionem, nos rem judicari nolle: nec illud
 mihi arrogabo, me posse causam commodius
 demonstrare, quam antea demonstrata sit:
 neque tamen tam multa verba faciam;
 propterea quod & ab illo, qui ante dixit,
 informata jam causa est, & a me, qui ne-
 que excogitare, neque pronuntiare multa pos-
 sum, brevitatis postulatur, quæ mihi met ipsi
 amicissima est. Faciam, quod te sæpe ani-³⁵
 madverti facere, Hortensi: totam causæ meæ
 dictionem certas in partes dividam. Tu id
 semper facis, quia semper potes. Ego in hac
 causa faciam, propterea quod in hac videor

posse facere. Quod tibi natura dat, ut semper possis, id mihi causa concedit, ut hodie possim. Certos mihi fines terminosque constitutam, extra quos egredi non possim, si maxime velim; ut & mihi sit propositum, de quo dicam, & Hortensius habeat exposita, ad quæ respondeat, & tu, C. Aquilli, jam ante animo prospicere possis, quibus de 36 rebus auditurus sis. Negamus, te bona P. Quintii, Sexte Nævi, possedisse ex edicto prætoris. in eo sponsio facta est. Ostendam primum, causam non fuisse, cur a prætore postulares, ut bona P. Quintii possideres: deinde ex edicto te possidere non potuisse: postremo, non possedisse. Quæso, C. Aquilli, vosque, qui estis in consilio, ut, quid pollicitus sim, diligenter memoriæ mandetis. etenim rem facilius totam accipietis, si hæc meminertis; & me facile vestra existimatione revocabitis, si extra hos cancellos egredi conabor, quos mihi ipse circumdedi. Nego fuisse causam, cur postularer: nego ex edicto possidere potuisse: nego possedisse. hæc tria cum docuero, perorabo.

II Non fuit causa, cur postulares. Qui hoc 37 intelligi potest? Quia Sex. Nævio, neque ex societatis ratione, neque privatim quidquam debuit Quintius. Quis huic rei testis est?

īdem, qui acerrimus adversarius. In hac re te, te, inquam, testem, Nævi, citabo. Annum, & eo diutius, post mortem C. Quintiī fuit in Gallia tecum simul Quintius. doce, te petiisse ab eo istam, nescio quam, innumerabilem pecuniam: doce, aliquando mentionem fecisse: dixisse deberi. debuisse concedam. Moritur C. Quintius; qui tibi, ut 38 ais, certis nominibus grandem pecuniam debuit. heres ejus P. Quintius in Galliam ad te ipsum venit in agrum communem; eo denique, ubi non modo res erat, sed ratio quoque omnis, & omnes litteræ. Quis tam dissolutus in re familiari fuisset, quis tam negligens, quis tam tui, Sexte, dissimilis, qui, cum res ab eo, quicum contraxisset, recessisset, & ad heredem pervenisset, non heredem, cum primum vidisset, certiolem faceret? appellaret? rationem afferret? si quid in controversiam veniret, aut intra parietes, aut summo jure experiretur? Itane? quod viri optimi faciunt, ii, qui suos propinquos ac necessarios, caros & honestos esse atque haberi volunt; id Sex. Nævius non faceret, qui usque eo fervet, ferturque avaritia, ut de suis commodis aliquam partem nolit amittere, ne quam partem huic propinquo suo ullius ornamentī relinquat? Et is 39

pecuniam, si qua deberetur, non peteret, qui, quia, quod debitum numquam est, id datum non est, non pecuniam modo, verum etiam hominis propinqui sanguinem vitamque eripere conatur? Huic tu molestus esse videlicet noluisti, quem nunc respirare libere non finis? quem nunc interficere nefarie cupis, eum tu prudenter appellare volebas? Ita credo. hominem propinquum, tui observantem, virum bonum, pudentem, majorem natu, volebas, aut non audebas appellare. sæpe, ut sit, cum ipse te confirmasses, cum statuisses de pecunia mentionem facere, cum paratus meditatufque venisses; homo timidus, virginali verecundia, subito ipse te retinebas: excidebat repente oratio. cum cuperes appellare, non audebas, ne invitus audiret. id erat profecto. Credamus hoc, Sex. Nævium, 4° cujus caput oppugnet, ejus auribus pepercisse. Si debuisset, Sexte, petisses statim; si non statim, paulo quidem post; si non paulo, at aliquanto; sex quidem illis mensibus profecto; anno vertente sine controversia. Anno & sex mensibus vero, cum tibi quotidie potestas hominis fuisset admonendi, verbum nullum facis: biennio jam confecto fere, appellas. Quis tam perditus ac profusus nepos,

non adesa jam, sed abundantiam etiam pecunia,
 sic dissolutus fuisset, ut fuit Sex. Nævius?
 Cum hominem nomino, satis mihi videor di-
 cere. Debuit tibi C. Quintius, nunquam ⁴¹
 petisti. Mortuus est ille: res ad heredem
 venit. cum eum quotidie videres, post bien-
 nium denique appellas. Dubitabitur, utrum
 sit probabilius, Sex. Nævium statim, si quid
 deberetur, petiturum fuisse; an, ne appella-
 turum quidem biennio? Appellandi tempus
 non erat? At tecum plus annum vixit. In
 Gallia agi non potuit? At & in provincia
 jus dicebatur; & Romæ judicia fiebant. Re-
 stat, ut aut summa negligentia tibi obstiterit,
 aut unica liberalitas. Si negligentiam dices,
 mirabimur: si bonitatem, ridebimus. neque
 præterea quid possis dicere, invenio. Satis
 est argumenti, nihil esse debitum Nævio, quod
 tamdiu nihil petivit.

Quid si hoc ipsum, quod nunc facit, osten- ¹³
 do testimonio esse, nihil deberi? quid enim ⁴²
 nunc agit Sex. Nævius? qua de re contro-
 versia est? quod est hoc iudicium, in quo
 jam biennium versamur? quid negotii geri-
 tur, in quo ille tot & tales viros defatigat?
 Pecuniam petit. Nunc denique? verumta-
 men petat. audiamus. De rationibus & con- ⁴³

troverſis ſocietatis vult dijudicari. Sero-
 verum aliquando tamen: concedamus. Non,
 inquit, id ago, C. Aquilli neque in eo nunc
 laboro. pecunia mea tot annos utitur P. Quin-
 tius. utatur ſane: non peto. Quid igitur
 pugnas? an, quod ſæpe multis in locis dixi-
 ſti, ne in civitate ſit? ne locum ſuum, quem
 adhuc honeſtiſſime defendit, obtineat? ne
 numeretur inter vivos? decernat de vita &
 ornamentis ſuis omnibus? apud judicem cau-
 ſam priore loco dicat: &, eam cum orarit,
 tum denique vocem accuſatoris audiat? quid?
 hoc quo pertinet? ut ocyus ad tuum perve-
 nias? At, ſi id velles, jam pridem actum eſſe
 44 poterat. Ut honeſtiore judicio conflictere?
 At ſine ſummo ſcelere P. Quintium, propin-
 quum tuum, jugulare non potes. Ut faci-
 lius judicium ſit? At neque C. Aquilius de
 capite alterius libenter judicat, & Q. Hor-
 tenſius contra caput non didicit dicere. Quid
 a nobis autem, C. Aquilli, refertur? Pecuniam
 petit. negamus deberi. judicium fiat
 ſtatim: non recuſamus. Numquid præterea?
 ſi veretur, ut res, judicio factò, parata ſit:
 judicatum ſolvi ſatis accipiat. quibus a me
 verbis ſatis accipiet, iisdem ipſe, quod peto,
 ſatisdet. actum jam poteſt eſſe, C. Aquilli.

Jam tu potes discedere liberatus molestia, pro-
 pe dicam, non minore, quam Quintius. Quid 45
 agimus, Hortensi? quid de hac conditione
 dicimus? possumus aliquando, depositis ar-
 mis, sine periculo fortunarum, de re pecu-
 niaria disceptare? possumus ita rem nostram
 persequi, ut hominis propinqui caput incolu-
 me esse patiamur? possumus petitoris perso-
 nam capere, accusatoris deponere? Immo,
 inquit, abs te satis accipiam: ego autem ti-
 bi non satisfidabo. Quis tandem nobis ista ju- 14
 ra tam æqua describit? quis hoc statuit, quod
 æquum sit in Quintium, id iniquum esse in
 Nævium? Quintii bona, inquit, ex edicto
 prætoris possessa sunt. Ergo, id ut confitear,
 postulas; ut, quod numquam factum esse ju-
 dicio defendimus, id, proinde quasi factum
 sit, nostro judicio confirmemus. Inveniri 46
 ratio, C. Aquilli, non potest, ut ad suum
 quisque quam primum, sine cujusquam dede-
 core, infamia, pernicieque perveniat? Pro-
 fecto, si quid deberetur, peteret: non omnia
 judicia fieri mallet, quam unum illud, unde
 hæc omnia nascuntur. Qui inter tot annos
 ne appellarit quidem Quintium, cum potestas
 esset agendi quotidie; qui, quo tempore pri-
 mum male agere cœpit, in vadimoniis disse-

rendis tempus omne consumserit; qui postea vadimonium quoque missum fecerit, hunc per insidias vi de agro communi dejecerit; qui, cum de re agendi, nullo recusante, potestas fuisset, sponsonem de probro facere maluerit; qui, cum revocetur ad id iudicium, unde hæc nata sunt omnia, conditionem æquissimam repudiet; fateatur, se non pecuniam, sed vitam & sanguinem petere; is non hoc palam dicit? mihi si quid deberetur, peterem, atque adeo jampridem abstuliffem.

47 nihil hoc tanto negotio, nihil tam invidioso iudicio, nihil tam copiosa advocacione uterer, si petendum esset: extorquendum est invito atque ingratis: quod non debet, eripiendum atque exprimendum est: de fortunis omnibus P. Quintius deturbandus est: potentes, disertis, nobiles omnes advocandi sunt: adhibenda vis est veritati: minæ jactentur: pericula intendantur: formidines opponantur, ut iis rebus aliquando victus & perterritus ipse cedat. Quæ mehercule omnia, cum, qui contra pugnent, video, & cum illum confessum confidero, adesse atque impendere videntur, neque vitari ullo modo posse. cum autem ad te, C. Aquilli, oculos animumque retuli; quo majore conatu studio-

que aguntur, eo leviora, infirmioraque existimo. Nihil igitur debuit, ut tu ipse prædicas.

Quid si debuisset? continuone causa fuisset, cur a prætore postulares, ut bona possideres? non opinor id quidem neque jus esse, neque cuiquam expedire. Quid igitur demonstrat? vadimonium sibi ait esse desertum. Antequam doceo, id factum non esse, libet mihi, C. Aquilli, ex officii ratione, atque ex omnium consuetudine, rem ipsam & factum simul Sex. Nævii considerare. Ad vadimonium non venerat, ut ais, is, quicum tibi affinitas, societas, omnes denique causæ, & necessitudines veteres intercedebant. illicone ad prætorem ire convenit? continuone verum fuit postulare, ut ex edicto bona possidere liceret? ad hæc extrema, & inimicissima jura tam cupide decurrebas, uti tibi nihil in posterum, quod gravius atque crudelius facere posses, reservares? Nam quid homini potest turpius, quid viro miserius, aut acerbius usu venire? quod tantum evenire dedecus, quæ tanta calamitas inveniri potest? Pecuniam si cuiquam fortuna ademit, aut si alicujus eripuit injuria; tamen, dum existimatio est integra, facile consolatur honestas egestatem. At non nemo aut ignominia affectus, aut judicio turpi

convictus, bonis quidem suis utitur; alterius
 opes, id quod miserrimum est, non exspectat:
 hoc tamen in miseris adjumento & solatio
 sublevatur. Cujus vero bona venierunt; cu-
 jus non modo illæ amplissimæ fortunæ, sed
 etiam victus vestitusque necessarius sub præ-
 cone cum dedecore subjectus est; is non mo-
 do ex numero vivorum exturbatur, sed, si
 fieri potest, infra etiam mortuos amanda-
 tur. Etenim mors honesta sæpe vitam quo-
 que turpem exornat: vita turpis ne morti
 50 quidem honestæ locum relinquit. Ergo her-
 cule, cujus bona ex edicto possidentur, hu-
 jus omnis fama & existimatio cum bonis si-
 mul possidetur: de quo libelli in celeberrimis
 locis proponuntur, huic ne perire quidem
 certe tacite obscureque conceditur: cui ma-
 gistri fiunt, & domini constituuntur, qui,
 qua lege & qua conditione pereat, pronun-
 ciant: de quo homine præconis vox prædicat,
 & pretium conficit, huic acerbissimum vivo
 videntique funus ducitur; si funus id habен-
 dum sit, quo non amici conveniunt ad exse-
 quias cohonestandas, sed bonorum emtores,
 ut carnifices, ad reliquias vitæ lacerandas &
 16 distrahendas. Itaque majores nostri raro id
 51 accidere voluerunt; prætores, ut considerate

fieret, comparaverunt. Viri boni, cum palam
 fraudantur, cum experiundi potestas non est, ti-
 mide tamen & pedetentim istuc descendunt, vi-
 ac necessitate coacti, inviti, multis vadimoniis
 desertis, sæpe illusi ac destituti. Considerant
 enim, quid & quantum sit, alterius bona
 proscribere. Jugulare civem, ne jure quidem
 quisquam bonus vult: mavult enim comme-
 morare, se, cum posset perdere, pepercisse,
 quam, cum parcere potuerit, perdidisse.
 Hæc in homines alienissimos, denique inimi-
 cissimos, viri boni faciunt, & hominum exi-
 stimationis, & communis humanitatis causa:
 ut, cum ipsi nihil alteri scientes incommoda-
 rint, nihil ipsis jure incommodi cadere possit.
 Ad vadimonium non venit: quis? Propin-
 quus. Si res ista gravissima sua sponte vide-
 retur, tamen ejus atrocitas necessitudinis no-
 mine levaretur. Ad vadimonium non venit:
 quis? Socius. etiam gravius aliquid ei deberes
 concedere, quicum te aut voluntas congregas-
 set, aut fortuna conjunxisset. Ad vadimonium 52
 non venit: quis? Is, qui tibi præsto semper fuit.
 Ergo in eum, qui semel hoc commisit, ut tibi
 præsto non esset, omnia tela coniecisti, quæ pa-
 rata sunt in eos, qui permulta male agendi
 causa fraudandique fecerunt? Si dupondius 53

tuus ageretur, Sex. Nævi, si in parvula re captionis aliquid vererere, non statim ad C. Aquillium, aut ad eorum aliquem, qui consuluntur, concurrisses? Cum jus amicitiae, societatis, affinitatis ageretur: cum officii rationem atque existimationis duci conveniret: eo tempore tu non modo ad C. Aquillium, aut L. Lucullum, sed ne ipsum quidem ad te retulisti: ne hæc quidem tecum locutus es? Horæ duæ fuerunt; Quintius ad vadimonium non venit. quid ago? Si mehercule hæc tecum duo verba fecisses, Quid ago? respirasset cupiditas atque avaritia paululum: aliquid loci rationi & consilio dedisses: tu te collegisses: non in eam turpitudinem venisses, ut hoc tibi esset apud tales viros confitendum, qua tibi vadimonium non sit obitum, eadem de hora consilium cepisse, hominis propinqui fortunas funditus evertere.

17 Ego pro te nunc hoc consulo post tempus,
54 & in aliena re, quod tu in tua re, cum tempus erat, consulere oblitus es. Quæro abs te, C. Aquilli, L. Luculle, P. Quintili, M. Marcelle: vadimonium mihi non obiit quidam socius & affinis meus, quicum mihi necessitudo vetus, controversia de re pecuniaria recens intercedit. postulone a prætore,

ut ejus bona mihi possidere liceat? an, cum Romæ domus ejus, uxor, liberi sint, domum potius denuntiem? Quid est, quod hac tandem de re vobis possit videri? Profecto si recte vestram bonitatem atque prudentiam cognovi, non multum me fallit, si consulamini, quid sitis responsuri: primum, expectare: deinde, si latitare ac diutius ludificare videatur, amicos convenire: quærere, quis procurator sit: domum denuntiare. Dici vix potest, quam multa sint, quæ respondeatis ante fieri oportere, quam ad hanc rationem extremam necessariam devenire. Quid ad hæc Nævius? ridet scilicet nostram 55 amentiam, qui in vita sua rationem summi officii desideremus, & instituta bonorum virorum requiramus. Quid mihi, inquit, cum ista summa sanctimonia ac diligentia? viderint, inquit, ista officia viri boni: de me autem ita considerent: non, quid habeam, sed quibus rebus invenerim, quærant; & quemadmodum natus, & quo pacto educatus sim, memini. vetus est, *De scurra multo facilius divitem, quam patremfamilias fieri posse.* Hæc ille, si verbis non audet, re quidem 56 vera palam loquitur. Etenim si vult virorum bonorum instituto vivere, multa oportet dis-

cat, atque dediscat: quorum illi ætati utrumque difficile est. Non dubitavi, inquit, cum
18 vadimonium desertum esset, bona proscribere. Improbe: verum, quoniam tu id tibi arrogas, & concedi postulas, concedamus. Quid si numquam deseruit? si ista causa abs te tota per summam fraudem & malitiam ficta est? si vadimonium omnino tibi cum P. Quintio nullum fuit? quo te nomine appellemus? improbum? at, etiam si desertum vadimonium esset, tamen in ista postulatione & proscriptione bonorum, improbissimus reperirebare. num malitiosum? non negas. fraudulentum? jam id quidem arrogas tibi, & præclarum putas. audacem? cupidum? perfidiosum? vulgaria & obsoleta sunt; res autem
57 nova atque inaudita. Quid ergo est? vereor mehercule, ne aut gravioribus utar verbis, quam natura fert, aut levioribus, quam causa postulat. Ais esse vadimonium desertum. Quæsit a te statim, ut Romam rediit, Quintius, quo die vadimonium istuc factum esse diceres. respondisti statim, Nonis Februarii. Discedens in memoriam rediit Quintius, quo die Roma in Galliam profectus sit. ad ephemeridem revertitur. invenitur dies profectionis, prid. Kalend. Februarii. Nonis Feb.

si Romæ fuit, causæ nil dicimus, quin tibi
 vadimonium promiserit. Quid? hoc inveni- 58
 ri qui potest? profectus est una L. Albius,
 homo cum primis honestus. dicet testimo-
 nium. Prosecuti sunt familiares & Albius,
 & Quintium. dicent hi quoque testimonium.
 litteræ P. Quintii, testes tot, quibus omni-
 bus causa justissima est, cur scire potuerint,
 nulla, cur mentiantur, cum adstipulatore tuo
 comparabuntur? Et in hac ejusmodi causa P. 59
 Quintius laborabit? & diutius in tanto metu
 miser periculoque versabitur? & vehemen-
 tius eum gratia adversarii perterrebit, quam
 fides judicis consolabitur? Vixit enim semper
 inculte, atque horride: natura tristi ac re-
 condita fuit: non ad solarium, non in cam-
 po, non in conviviis versatus est: id egit,
 ut amicos observantia, rem parsimonia reti-
 neret. antiquam officii rationem dilexit, cu-
 jus splendor omnis his moribus obsolevit. At,
 si in causa pari discedere inferior videretur,
 tamen esset non mediocriter conquerendum:
 nunc, in causa superiore, ne ut par quidem
 sit, postulat, inferiorem esse sese patitur, dun-
 taxat usque eo, ne cum bonis, fama, for-
 tunisque omnibus Sex. Nævii cupiditati cru-
 delitatisque dedatur.

- 19 Docui, quod primum pollicitus sum, C.
 60 Aquilli, causam omnino, cur postularet, non
 fuisse: quod neque pecunia debebatur: &
 si maxime deberetur, commissum nihil esse,
 quare ad istam rationem perveniretur. At-
 tende nunc, ex edicto prætoris, bona P. Quin-
 tii possideri nullo modo potuisse. Recita edi-
 ctum: QVI FRAVDATIONIS CAUSA
 LATITARIT. Non est is Quintius: nisi
 si latitant, qui ad negotium suum, relicto
 procuratore, proficiscuntur. CUI HERES
 NON EXSTABIT. Ne is quidem. QVI
 EXSVLII CAUSA SOLVM VERTE-
 RIT.** Quo tempore existimas oportuisse,
 Nævi, absentem Quintium defendi, aut quo-
 modo? tum, cum postulabas, ut bona pos-
 sideres? nemo affuit. neque enim quisquam
 divinare poterat, te postulaturum: neque
 quemquam attinebat id recusare, quod præ-
 tor, non fieri, sed ex edicto suo fieri jubebat.
- 61 Qui locus igitur absentis defendendi procu-
 ratori primus datus est? Cum proscribebas?
 Ergo affuit: non passus est: libellos dejecit
 Sex. Alphenus. qui primus erat officii gra-
 dus, servatus est a procuratore summa cum
 diligentia. Videamus, quæ deinde sint con-
 secuta. Hominem P. Quintii deprehendis in

publico: conaris abducere. non patitur Alphenus: vi tibi adimit: curat, ut domum reducatur ad Quintium. Hic quoque summe constat procuratoris diligentis officium. Debere tibi dicis Quintium: procurator negat. Vadari vis: promittit. In jus vocas: sequitur. Judicium postulas: non recusat. Quid aliud sit absentem defendi, ego non intelligo. At quis erat procurator? Credo aliquem e-⁶²ctum hominem, egentem, litigiosum, improbum, qui posset scurræ divitis quotidianum convicium sustinere. Nihil minus. Eques Romanus locuples, sui negotii bene gerens: denique is, quem, quoties Nævius in Galliam profectus est, procuratorem Romæ reliquit. Et audes, Sex. Nævi, negare, absentem de-²⁰fensum esse Quintium, cum eum defenderit idem, qui te solebat? &, cum is judicium acceperit pro Quintio, cui tu & rem & famam tuam commendare proficiscens, & concedere solebas: conaris hoc dicere, neminem exstitisse, qui Quintium judicio defenderet? Postulabam, inquit, ut satisfidaretur.⁶³ Injuria postulabas. Ita jubebare: recusabat Alphenus. Ita: verum prætor decernebat: tribuni igitur appellabantur. Hic te, inquit, teneo. non est istud judicium pati, neque

judicio defendere, cum auxilium a tribunis petas. Hoc ego, cum attendo, qua prudentia sit Hortensius, dicturum esse eum non arbitror. cum autem antea dixisse audio, & causam ipsam considero, quid aliud dicere possit, non reperio, fatetur enim, libellos Alphenum dejecisse, vadimonium promississe, judicium quin acciperet in ea ipsa verba, quæ Nævius edebat, non recusasse; ** ita tamen, more & instituto, per eum magistratum, qui auxilii causa constitutus est. Aut
64 hæc facta non sint, necesse est; aut C. Aquilius, talis vir, juratus, hoc jus in civitate constituat, cujus procurator non recusarit omnia judicia, quæ quisque in verba postularit: cujus procurator a prætore tribunos appellare ausus sit, eum non defendi: ejus bona recte possideri posse: ei misero, absenti, ignaro, omnia fortunarum suarum, omnia vitæ ornamenta per summum dedecus & igno-
65 miniam deripi convenire. Quod si probari nemini potest; illud certe probari omnibus necesse est, defensum esse judicio absentem Quintium. Quod cum ita est, ex edicto bona possessa non sunt. At enim tribuni plebis ne audierunt quidem. Fateor, si ita est, procuratorem decreto prætoris oportuisse parere.

Quid si M. Brutus intercessurum se dixit palam, nisi quid inter ipsum Alphenum & Nævium conveniret? videturne intercessisse appellatio tribunorum, non moræ, sed auxilii causa? Quid deinde fit? Alphenus, ut omnes **21** intelligere possent, iudicio defendi Quintium, ⁶⁶ ne qua subesse posset aliena aut ipsius officio, aut hujus existimatione suspicio, viros bonos complures advocat. testatur, isto audiente, se pro communi necessitudine id primum petere, ne quid atrocius in P. Quintium absentem sine causa facere conetur. si autem inimicissime atque infestissime contendere perseveret, se paratum esse omni recta atque honesta ratione defendere, quod petat, non deberi: se iudicium id, quod edat, accipere. Ejus rei, conditionisque tabellas ⁶⁷ ob- signaverunt viri boni complures: res in dubium venire non potest. sit, rebus omnibus integris, neque proscriptis, neque possessis bonis, ut Alphenus promittat Nævio, si Quintium. Venit ad vadimonium Quintius. jacet res in controversiis, isto calumniante, biennium, usque dum inveniretur, qua ratione res ab usitata consuetudine recederet, & in hoc singulare iudicium causa omnis concluderetur. Quod officium, C. Aquilli, com- ⁶⁸

memorari procuratoris potest, quod ab Alphenno præteritum esse videatur? Quid affertur, quare P. Quintius absens negetur esse defensus? An vero id, quod Hortensium, quia nuper injecit, & quia Nævius semper id clamat, dicturum arbitror, non fuisse Nævio parem certationem cum Alphenno, illo tempore, illis dominantibus? quod si velim confiteri; illud, opinor, concedent, non procuratorem P. Quintii neminem fuisse, sed gratiosum fuisse. Mihi autem ad vincendum satis est, fuisse procuratorem, quicum experiri posset. Qualis is fuerit, si modo absentem defendebat per jus, & per magistratum, nihil ad rem arbitror pertinere. Erat enim, 69 inquit, illarum partium. Quidni? qui apud te esset educatus; quem tu a puero sic instituisses, ut nobili, ne gladiatori quidem, cederet. sicut tu semper summe concupisti; idem volebat Alphenus. ea re tibi cum eo par contentio erat. Bruti, inquit, erat familiaris. itaque is intercedebat: tu contra Burrieni, qui injuriam decernebat: omnium denique illorum, qui tum & poterant per vim & scelus plurimum, & quod poterant, id audebant. An omnes tu istos vincere volebas, qui nunc, tu ut vincas, tantopere laborant? aude id dicere, non palam, sed his

ipsis, quos advocasti. Neque enim inter stu-
 dium vestrum quidquam, ut opinor, inter-
 fuit. Ingenio, venustate, artificio tu facile
 vicisti. ut alia omittam, hoc satis est. Al-
 phenus cum iis, & propter eos periit, quos
 diligebat: tu, postquam, qui tibi erant ami-
 ci, non poterant vincere; ut amici tibi essent,
 qui vincebant, effecisti. Tametsi nolo eam 70
 rem commemorando renovare, cujus omnino
 rei memoriam omnem tolli funditus ac dele-
 ri arbitror oportere. Unum illud dico: si 22
 propter partium studium potens erat Alphe-
 nus; potentissimus Nævius: si fretus gratia
 postulabat aliquid iniquius Alphenus; multo
 iniquiora Nævius impetrabat. Quodsi tum 71
 par tibi jus cum Alphenis fuisse non putas,
 quia tamen aliquem contra te advocare po-
 tuerat: quia magistratus aliquis reperiebatur,
 apud quem Alpheni causa consisteret: quid
 hoc tempore Quintio statuendum est? cui
 neque magistratus adhuc æquus inventus est,
 neque iudicium redditum est usitatum: non
 conditio, non sponsio, non denique ulla un-
 quam intercessit postulatio, mitto æqua, ve-
 rum ante hoc tempus ne fando quidem audi-
 ta. De re pecuniaria cupio contendere: non
 licet. At ea controversia est. nihil ad me

attinet; causam capitis dicas, oportet. Accusa, ubi ita necesse est. non, inquit, nisi tu ante, novo modo, priore loco dixeris. dicendum necessario est: præstituendæ horæ ad arbitrium nostrum: iudex ipse arcebitur.

72 Quid tum? Tu aliquem patronum invenies, hominem antiqui officii, qui splendorem nostrum, & gratiam negligat? pro me pugnet L. Philippus, eloquentia, gravitate, honore florentissimus civitatis: dicet Hortensius, excellens ingenio, nobilitate, existimatione: aderunt autem homines nobilissimi ac potentissimi, quorum frequentiam & confessum non modo P. Quintius, qui de capite decernit, sed quivis, qui extra periculum sit, perhorrescat. Hæc est iniqua certatio, non illa, qua tu contra Alphenum velitaberis: huic ne ubi confisteret quidem contra te, locum reliquisti. Quare aut doceas oportet, Alphenum negasse se procuratorem esse, non decessisse libellos, iudicium accipere noluisse; aut, cum hæc ita facta sint, ex edicto te bona P. Quintii non possedisse concedas.

23 Etenim si ex edicto possedisti; quæro, cur bona non venierint: cur ceteri sponsores & creditores non convenerint. Nemone fuit, cui deberet Quintius? Fuerunt, & complu-

res fuerunt: propterea quod C. frater aliquantum æris alieni reliquerat. Quid ergo est? Homines erant ab hoc omnes alienissimi; & iis debebatur: neque tamen quisquam inventus est tam insignite improbus, qui violare P. Quintii existimationem absentis auderet. Unus fuit, affinis, socius, necessarius, Sex. 74 Nævius, qui cum ipse ultro deberet, quasi eximio præmio sceleris exposito, cupidissime contenderet, ut per se afflictum atque eversum propinquum suum, non modo honeste partis bonis, verum etiam communi luce privaret. Ubi erant ceteri creditores? denique hoc tempore ubi sunt? quis est, qui fraudationis causa latuisse dicat? quis, qui absentem defensum neget esse Quintium? nemo invenitur. At contra omnes, quibuscum ra- 75 tio huic aut est, aut fuit, adsunt, defendunt: fides hujus multis locis cognita, ne perfidia Sex. Nævii derogetur, laborant. In hujusmodi sponfionem testes dare oportebat ex eo numero, qui hæc dicerent: vadimonium mihi deseruit: me fraudavit: a me nominis ejus, quod infitiatus esset, diem petivit: ego experiri non potui: latitavit, procuratorem nullum reliquit. Horum nihil dicitur. Parantur testes, qui hæc dicant. Verum, opinor,

viderimus, cum dixerint. unum tamen hoc cogitent, ita se graves esse, ut si veritatem volent retinere, gravitatem possint obtinere; si eam negligent, ita leves sint, ut omnes intelligant, non ad obtinendum mendacium, sed verum probandum, auctoritatem adjuvare.

24 re. Ergo hæc duo quæro: primum, qua
 76 ratione Nævius susceptum negotium non trans-
 egerit; hoc est, cur bona, quæ ex edicto possidebat, non vendiderit: deinde, cur ex tot creditoribus aliis ad istam rationem nemo accesserit; ut necessario confiteare, neque eorum tam temerarium quemquam fuisse, neque te ipsum id, quod turpissime suscepisses, perseverare & transigere potuisse. Quid si tu ipse, Sex. Nævi, statuisti, bona P. Quintii ex edicto possessa non esse? opinor, tuum testimonium, quod in aliena re leve esset, id in tua, quoniam contra te est, gravissimum debet esse. Emisti bona Sex. Alpheni, L. Sulla dictatore vendente. socium tibi in hujus bonis edidisti Quintium. Plura non dico. Cum eo tu voluntariam societatem coibas, qui te in hereditaria societate fraudarat; & eum judicio tuo comprobabas, quem spoliatum fama fortunisque omnibus arbitrabare?

77 Diffidebam mehercule, C. Aquilli, fatis

animo certo & confirmato me posse in hac
 causa consistere. Sic cogitabam; cum con-
 tra dicturus esset Hortensius, & cum esset
 attente auditurus Philippus, fore uti permul-
 tis in rebus timore prolaberer. Dicebam huic
 Q. Roscio, cujus soror est cum P. Quintio,
 cum a me peteret, & summe contenderet, ut
 suum propinquum defenderem, mihi perdiffi-
 cile esse contra tales oratores non modo tan-
 tam causam perorare, sed omnino verbum
 facere conari. Cum cupidius instaret; ho-
 mini pro amicitia familiaris dixi, mihi vide-
 ri ore durissimo esse, qui præsente eo gestum
 agere conaretur: qui vero cum ipso conten-
 derent, eos, etiamsi quid antea recti aut ve-
 nusti habere visi sunt, id admittere: ne quid
 mihi ejusmodi accideret, cum contra talem
 artificem dicturus essem, me vereri. Tum ²⁵
 mihi Roscius & alia multa confirmandi mei ⁷⁸
 causa dixit: & mehercule, si nihil diceret,
 tacito ipso officio & studio, quod habebat
 erga propinquum suum, quemvis commove-
 ret. Etenim, cum artifex ejusmodi sit, ut
 solus dignus videatur esse, qui in scena spe-
 ctetur: tum vir ejusmodi est, ut solus dignus
 videatur, qui eo non accedat. Verumtamen,
 quid si, inquit, habes ejusmodi causam, ut

hoc tibi planum sit faciendum, neminem esse, qui possit biduo, aut summum triduo, septingenta millia passuum ambulare? tamen ne vereris, ut possis hæc contra Hortensium contendere? minime, inquam. Sed quid id ad rem? Nimirum, inquit, in eo causa consistit. Quomodo? Docet me ejusmodi rem, & factum simul Sex. Nævii, quod, si solum proferretur, satis esse deberet. Quod abs te, C. Aquilli, & a vobis, qui adestis in consilio, quæso, ut diligenter attendatis. profecto intelligetis, illinc ab initio cupiditatem pugnasse & audaciam; hinc veritatem & pudorem, quoad potuerit, restitisse. Bona postulas, ut ex edicto possidere liceat. quo die? te ipsum, Nævi, volo audire: volo, inauditum facinus, ipsius, qui id commisit, voce convinci. Dic, Nævi, diem. Ante V. Kalend. intercalares. Bene agis. quam longe est hinc in saltum vestrum Gallicanum? Nævi, te rogo. dcc millia passuum. Optime. De saltu dejicitur Quintius. quo die? possumus hoc quoque ex te audire? Quid taces? dic, inquam, diem. pudet dicere. Intelligo: verum & fero, & nequicquam pudet. dejicitur de saltu, C. Aquilli, pridie Kalend. intercalares. biduo post, aut ut statim

de jure aliquis cucurrerit, non toto triduo
 dcc millia passuum conficiuntur. O rem in- 80
 credibilem! o cupiditatem inconsideratam!
 o nuntium volucrem! Administri & satellites
 Sex. Nævii Roma trans Alpes in Sebusianos
 biduo veniunt. O hominem fortunatum, qui
 ejusmodi nuntios, seu potius Pegasos habeat!
 Hic ego, si Crassi omnes cum Antoniis exsi- 26
 stant, si tu, L. Philippe, qui inter illos flo-
 rebas, hanc causam voles cum Hortensio di-
 cere, tamen superior sim necesse est. Non
 enim, quemadmodum putatis, omnia sunt in
 eloquentia. est quædam tamen ita perspicua
 veritas, ut eam infirmare nulla res possit. An 81
 antequam ostulasti, ut bona possideres, mi-
 sisti, qui curarent, ut dominus de suo fundo
 a sua familia vi dejiceretur? Utrumlibet eli-
 ge. alterum incredibile est; alterum nefa-
 rium; & ante hoc tempus utrumque inaudi-
 tum. Septingenta millia passuum vis esse de-
 cursa biduo? dic. negas? ante igitur misisti.
 malo. Si enim illud diceres; improbe men-
 tiri viderere: cum hoc confiteris; id te ad-
 misisse concedis, quod ne mendacio quidem
 tegere possis. Hoc consilium Aquillio, &
 talibus viris, tam cupidum, tam audax, tam
 temerarium probabitur? Quid hæc amentia, 82

quid hæc festinatio, quid hæc immaturitas tanta significat? non vim? non scelus? non latrocinium? non denique omnia potius, quam jus, quam officium, quam pudorem? Mittis injus prætoris. quo consilio? jussurum sciebas? quid? cum jussisset, tum mittere nonne poteras? Postulaturus eras. Quando? post dies xxx. Nempe si te nihil impediret: si voluntas eadem maneret: si valeres: denique si viveres. Prætor jussisset. Opinor, si vellet, si valeret, si jus diceret, si nemo recusaret, quin ex ipsius decreto & satisfidare
 83 & judicium accipere vellet. Nam, per deos immortales, si Alphenus, procurator P. Quintii, tibi tum satisfidare, & judicium accipere vellet, denique omnia, quæ postulares, facere voluisset, quid ageres? revocares eum, quem in Galliam miseras? At hic quidem jam de fundo expulsus; jam a suis diis penatibus præceps ejectus; jam (quod indignissimum est) suorum fervorum manibus, nuntio atque imperio tuo, violatus esset. Corrigeres hæc, scilicet, tu postea. De cujusquam vita dicere audes, qui hoc concedas necesse est, ita te cæcum cupiditate & avaritia fuisse, ut, cum postea quid futurum esset, ignores, accidere autem multa possent, spem ma-

lesicii præsentis in incerto reliqui temporis
 eventu collocares? Atque hæc perinde lo-
 quor, quasi ipso illo tempore, cum te prætor
 jussisset ex edicto possidere, si in possessionem
 misisses, debueris, aut potueris P. Quintium
 de possessione deturbare.

Omnia sunt, C. Aquilli, ejusmodi, qui-²⁷
 vis ut perspicere possit, in hac causa impro-⁸⁴
 bitatem & gratiam cum inopia & veritate
 contendere. Prætor te quemadmodum possi-
 dere jussit? opinor ex edicto. Sponsio quæ
 in verba facta est? SI EX EDICTO PRAE-
 TORIS BONA P. QUINTII POSSESSA
 NON SINT. Redeamus ad edictum. Id
 quemadmodum jubet possidere? Num quid
 est causæ, C. Aquilli, quin si longe aliter pos-
 sedit, quam prætor edixit, iste ex edicto non
 possederit, ego sponsione vicerim? Nihil opinor.
 cognoscamus edictum. QVI EX EDICTO
 MEO IN POSSESSIONEM VENERINT.
 De te loquitur, Nævi, quemadmodum tu putas.
 ais enim te ex edicto venisse: tibi, quid facias,
 definit: te instituit, tibi præcepta dat. EOS
 ITA VIDETVR IN POSSESSIONE ES-
 SE OPORTERE. Quomodo? QVOD IBI-
 DEM RECTE CUSTODIRE POTERVNT,
 ID IBIDEM CUSTODIANT. QVOD NON

POTERVNT, ID AVFERRE ET ABDV-
 CERE LICEBIT. Quid tum? DOMI-
 NVM, inquit, INVITVM DETRVDERE
 NON PLACET. Eum ipsum, qui frau-
 dandi causa latitet: eum ipsum, quem judi-
 cio nemo defendat: eum ipsum, qui cum
 omnibus creditoribus suis male agat, invitum
 85 de prædio detrudi vetat. Proficiscenti tibi in
 possessionem prætor ipse, Sex. Nævi, palam
 dicit: ita possideto, ut tecum simul possideat
 Quintius: ita possideto, ut Quintio vis ne
 afferatur. Quid? tu id quemadmodum ob-
 servas? mitto illud dicere, eum, qui non
 latitarit, cui Romæ domus, uxor, liberi,
 procurator esset: eum, qui tibi vadimonium
 non deseruisset: hæc omnia mitto: illud di-
 co, dominum expulsus esse de prædio; do-
 mino a familia sua manus allatas esse ante
 suos Lares familiares. hoc dico.

* * * * *

28 *Nævium ne appellasse quidem Quintium,
 cum simul esset, experiri posset quotidie: de-
 inde quod omnia judicia difficillima, cum
 summa sua invidia, maximoque periculo P.
 Quintii fieri mallet, quam illud pecuniarium
 iudicium, quod uno die transigi posset: ex
 quo uno hæc omnia nata & profecta esse con-

ce-

cedit. quo in loco conditionem tuli, si vellet pecuniam petere, P. Quintium judicatum solvi satisfidaturum, dum ipse, si quid peteret, pari conditione uteretur.

Ostendi, quam multa ante fieri conve-⁸⁶nerit, quam hominis propinqui bona possideri postularentur: præsertim cum Romæ domus ejus, uxor, liberi essent, & procurator æque utriusque necessarius. Docui, cum desertum esse dicat vadimonium, omnino vadimonium nullum fuisse: quo die hunc sibi promississe dicat, eo die ne Romæ quidem eum fuisse, id testibus me pollicitus sum planum facturum, qui & scire deberent, & causam, cur mentirentur, non haberent. Ex edicto autem non potuisse bona possideri, demonstravi; quod neque fraudandi causa latitasset, neque exilii causa solum vertisse diceretur. Reliquum est, ut eum nemo judi-⁸⁷cio defenderit. quod contra copiosissime defensum esse contendi, non ab homine alieno, neque ab aliquo calumniatore atque improbo, sed ab equite Romano, propinquo & necessario suo, quem ipse Sex. Nævius procuratorem relinquere antea consueffet: neque eum, si tribunos appellarit, idcirco minus judicium pati paratum fuisse: neque potentia

procuratoris Nævio jus ereptum: contra istum
 potentia sua tum tantummodo superiorem
 fuisse, nunc nobis vix respirandi potestatem
 29 dare. Quæsi vi, quæ causa fuisset, cur bo-
 38 na non venissent, cum ex edicto possideren-
 tur. deinde illud quoque requisivi, qua ra-
 tione ex tot creditoribus nemo neque tum
 idem fecerit, neque nunc contra dicat, omnes-
 que pro P. Quintio pugnent: præsertim cum
 in tali iudicio testimonia creditorum existi-
 mentur ad rem maxime pertinere. Postea
 sum usus adversarii testimonio, qui sibi eum
 nuper edidit socium, quem, quo modo nunc
 intendit, ne in vivorum quidem numero tum
 demonstrat fuisse. Tum illam incredibilem
 celeritatem, seu potius audaciam, protuli:
 confirmavi necesse esse, aut biduo DCC mil-
 lia passuum esse decursa, aut Sex. Nævium
 diebus compluribus ante in possessionem mi-
 sisse, quam postularet, uti ei liceret bona pos-
 89 fidere. Postea recitavi edictum, quod aper-
 te dominum de prædio detrudi vetaret: in
 quo constitit, Nævium ex edicto non posse-
 disse, cum confiteretur ex prædio vi detru-
 sum esse Quintium. Omnino autem bona pos-
 sessa non esse constitui: quod bonorum pos-
 sessio spectetur non in aliqua parte, sed in

universis, quæ teneri ac possideri possint. Dixi, Romæ domum fuisse, quo iste ne adspirarit quidem: servos complures, ex quibus iste possederit neminem, ne attigerit quidem: unum fuisse, quem attingere conatus sit: prohibitum fuisse: quievisse. In ipsa Gallia ⁹⁰ cognostis in prædia privata Quintii Sex. Nævium non venisse. Denique ex ipso saltu, quem, per vim expulso socio, possedit, servos privatos Quintii non omnes ejectos esse. Ex quo, & ex ceteris dictis, factis, cogitatisque Sex. Nævii, quivis potest intelligere, istum nihil aliud egisse, neque nunc agere, nisi uti per vim, per injuriam, per iniquitatem judicii, totum agrum, qui communis est, suum facere possit.

Nunc causa perorata, res ipsa, & periculi ³⁰ magnitudo, C. Aquilli, cogere videtur, ⁹¹ ut te atque eos, qui tibi in consilio sunt, obsecret obtesteturque P. Quintius per senectutem ac solitudinem suam, nihil aliud, nisi ut vestræ naturæ bonitatisque obsequamini: ut, cum veritas cum hoc faciat, plus hujus inopia possit ad misericordiam, quam illius opes ad crudelitatem. Quo die ad te judicem ⁹² venimus, eodem die illorum minas, quas ante horrebamus, negligere cœpimus. Si cau-

sa cum causa contenderet; nos nostram per-
facile cuivis probaturos statuebamus. Quod
vitæ ratio cum ratione vitæ decerneret; id-
circo nobis etiam magis te iudice opus esse
arbitrati sumus. Ea res enim nunc in discrimi-
mine versatur, utrumne possit se contra luxu-
riam ac licentiam rusticana illa atque inculta
parsimonia defendere: an deformata, atque
ornamentis omnibus spoliata, nuda, cupiditati
93 petulantiaque addicatur, Non comparat se
tecum gratia P. Quintius, Sex. Nævi: non
opibus, non facultate contendit. omnes tuas
artes, quibus tu magnus es, tibi concedit.
Fatetur, se non belle dicere, non ad volun-
tatem loqui posse, non ab afflictâ amicitia
transfugere, atque ad florentem aliam devo-
lare: non profusis sumtibus vivere: non or-
nare magnifice splendideque convivium: non
habere domum clausam pudori & sanctimo-
niæ, patentem, atque adeo expositam cupidi-
tati & voluptatibus: contra, sibi officium, fi-
dem, diligentiam, vitam omnino semper hor-
ridam atque aridam cordi fuisse. ista supe-
riora esse, ac plurimum posse his moribus
94 sentit. Quid ergo est? non usque eo tamen,
ut in capite fortunisque hominum honestissi-
morum dominantur ii, qui relicta bonorum

virorum disciplina, & quæstum & sumptum Gallonii sequi maluerunt, atque etiam, quod in illo non fuit, cum audacia perfidiaque vixerunt. Si licet vivere eum, quem Sex. Nævius non vult: si est homini honesto locus in civitate, invito Nævio: si fas est respirare P. Quintium, contra nutum ditionemque Nævii: si quæ pudore ornamenta sibi peperit, ea potest contra petulantiam, te defendente, obtinere: spes est, & hunc miserum atque infelicem aliquando tandem posse consistere. Sin & poterit Nævius id, quod libet, & ei libebit, quod non licet: quid agendum est? qui deus appellandus est? cuius hominis fides imploranda est? qui denique questus, qui mœror dignus inveniri in calamitate tanta potest? Miserum est exturbari fortunis omnibus; miserius est, injuria. acerbum est ab aliquo circumveniri; acerbius, a propinquo. calamitosum est bonis everti; calamitosius, cum dedecore. funestum est a forti atque honesto viro jugulari; funestius, ab eo, cujus vox in præconio quæstu prostitit. indignum est a pari vinci aut superiore; indignius, ab inferiore atque humiliore. luctuosum est tradi alteri cum bonis; luctuosius, inimico. horribile est causam capitis di-

96 cere; horribilius, priore loco dicere. Omnia
circumspexit Quintius, omnia periclitatus
est, C. Aquilli: non prætorem modo, a quo
jus impetraret, invenire non potuit, atque
adeo ne unde arbitrato quidem suo postula-
ret: sed ne amicos quidem Sex. Nævii; quo-
rum sæpe & diu ad pedes jacuit stratus, ob-
secrans per deos immortales, ut aut secum
jure contenderent, aut injuriam sine ignomi-
97 nia sibi imponerent. Denique ipsius inimici
vultum superbissimum subiit: ipsius Sex. Næv-
vii lacrymans manumprehendit, in propin-
quorum bonis proscribendis exercitatum: ob-
secravit per fratris sui mortui cinerem, per
nomen propinquitatis, per ipsius conjugem &
liberos, quibus propior P. Quintio nemo est,
ut aliquando misericordiam caperet; aliquam,
si non propinquitatis, at ætatis suæ; si non
hominis, at humanitatis rationem haberet:
ut secum aliquid, integra sua fama, qualibet,
dummodo tolerabili, conditione transigeret.
98 Ab ipso repudiatus, ab amicis ejus non sub-
levatus, ab omni magistratu agitato atque
perterritus, quem præter te appellet, habet
neminem: tibi se, tibi suas omnes opes for-
tunasque commendat: tibi committit existi-
mationem ac spem reliquæ vitæ. Multis

vexatus contumeliis, plurimis jactatus injuriis, non turpis ad te, sed miser confugit: e fundo ornatissimo dejectus, ignominiis omnibus appetitus, cum illum in suis paternis bonis dominari videret, ipse filix nubili dotem conficere non posset, nihil alienum tamen vita superiore commisit. Itaque te hoc obsecrat, C. Aquilli, ut, quam existimationem, quam honestatem in judicium tuum, prope acta jam ætate decursaque, attulit, eam liceat ei secum ex hoc loco efferre: ne is, de cujus officio nemo unquam dubitavit, sexagesimo denique anno, dedecore, macula, turpissimaque ignominia notetur: ne ornamentis ejus omnibus Sex. Nævius pro spoliis abutatur: ne per te ferat, quo minus, quæ existimatio P. Quintium usque ad senectutem perduxit, eadem usque ad rogam prosequatur.

